

Grathe Hede og Kapel

Ved slagmarken for 1100-tallets kongekamp

Den 5 meter høje sværdformede mindesten syd for Grågårde markerer stedet for Grathe Kapel, som siges at være rejst over Kong Svend i slutningen af 1100-tallet. Svend blev dræbt i et stort slag på Grathe Hede 23. oktober 1157 mod rivalen Valdemar som resultat af middelalderens interne stridigheder om kongemagten.

Tredeling af kongemagten

I 1100-tallet var Danmark præget af stor intern uro og strid om kongemagten. Svend, Knud og Valdemar kæmpede om magten. Stridighederne resulterede i et forlig med en tredeling af det danske rige, hvor Svend herskede over Skåne, Knud over Sjælland og Fyn og Valdemar over Jylland.

Roskildekroniken og Saxo beretter, at forliget blev beseglet med et stort gilde i Ros-

Kong Svends mænd overfaldet Knud og Valdemar under "blodgildet" i Roskilde 1157. Kong Svend ses længst til højre.
Illustration fra håndskrift af Sächsische Weltchronik fra 1200-tallet.

kilde 9. august 1157. Svend benyttede dog lejligheden til at draebe Knud, men det lykkedes Valdemar at flygte tilbage til Jylland.

Slaget på Grathe Hede

Efter mordet på Knud var scenen sat for det afgørende slag om den danske kongemagt. Svend og Valdemars hære mødtes derfor her på Grathe Hede 23. oktober samme år. Valdemar sejrede over Svend, som udmattet blev fanget i sumpen ved Hauge Sø. Sagnet fortæller, at Svend blev genkendt af bonden fra Grågårde, som med sin økse kløvede hans hoved. Herefter opførte Valdemar Grathe Kapel til minde over Svend.

Valdemar "Den Store" var herefter enekonge i Danmark frem til sin død 1182. Nyere forskning påpeger dog også, at Grathe

Kapel måske har en ældre baggrund i form af et træbygget kapel langs den ældre Hærvej, som netop passerer denne egn.

Udgravninger og fund

Nationalmuseet gennemførte i 1891 en udgravnings af fundament fra Grathe Kapel, som viste et rektangulært, stenbygget kapel på 16 x 13 meter. Lige nord for kapellet fandtes en grav, som menes at være Kong Svends. Fra kapelruinen stammer også et røgelseskær i bronze, et forgylt sølvkors samt detektorfundne mønter.

Grathe Kapel blev nedrevet engang efter reformationen 1536, men rester fandtes frem til ca. 1860. De fine kvadersten fra kapellet blev genbrugt - for eksempel, så sent som i 1930, til opførelsen af tårnet ved Grathe Kirke, som ses tydeligt

Slaget på Grathe Hede 1157 gengivet på gammel tegning i "Nordens Historie" fra 1885.

Tegning Lorenz Frölich (1820-1908)

Mindestenen og Thor Lange

Den markante mindesten efter Slaget på Grathe Hede og Kong Svend blev rejst af digteren og forfatteren Thor Lange i 1892. Mindestenen i lys grå granit er udformet som et sværd, der er stukket i jorden.

Foto: KulturKonsulenten ©

Thor Lange (1851-1915) levede det meste af sit liv i Ukraine, Rusland som underviser i klassiske sprog, statsråd, oversætter m.v. Thor Lange blev gift med den russiske førstinde Natalia de Protopopoff, hvis far var meget velhavende og havde store godser i Ukraine. En glødende interesse for historiske begivenheder og steder samt længsel efter Danmark gav sig udtryk i opstillingen af i alt 11 mindesten og 3 mindetavler - bl.a. "Grathe-stenen" og "Magnusstenen" (1898) i Skibelund Krat.

mod syd. Selve kirken er ganske ung og bygget i 1917. Som ved ca. 100 andre danske kirker, blev kirken anlagt ved en gravhøj fra oldtiden. På kirkegården ligger en fredet gravhøj fra bronzealderen og kirken er absolut et besøg værd!

Kong Knaps dige

Det fredede voldanlæg "Kong Knaps Dige", 2 km. mod vest er ligeledes "en omvej værd". Den markante vold ligger idyllisk omgivet af ældgamle hulvejsspor, hvor Hærvejen tæt på vandskellet krydser Hallerå, som før nutidens reguleringer var mere vandrige.

I folketøjet indgår diget også i "Slaget på Grathe Hede" og Kong Svends tilnavn "Kong Knap" har måske forbindelse med diget. Efter alt at dømme har anlægget dog nok langt tidlige rødder - måske som lokal grænse eller forsvarsvold helt tilbage i den tidlige jernalder omkring år 0.

Jernøkser fundet på Grathe Hede - måske fra slaget i 1157.

Foto: Nationalmuseet ©

Grathe Mindesten, Fred. nr. 2309-25

 Grathe Heath and Chapel.
On the battlefield of a 12th century royal battle

The 5 meter high sword-shaped memorial here by the sign marks the location of Grathe Chapel, which is said to be have been erected over King Svend at the end of the 12th century. Svend was killed on 23rd October 1157 in a great battle on Grathe Heath against his rival Valdemar as a result of medieval domestic struggles for the crown.

In the 1100s, Denmark was dominated by significant internal turmoil and strife for the crown, with Svend, Knud and Valdemar battling for power. The conflicts led to a settlement with a threefold division of the Danish realm, in which Svend ruled over Skåne, Knud ruled over Zealand and Funen and Valdemar ruled Jutland. However the crisis continued when King Svend killed King Knud during a reconciliation feast in Roskilde. King Valdemar fled back to Jutland and here at Grathe Heath there was the decisive battle in 1157, when King Svend was killed.

The chapel, which may have older roots in the earliest Middle Ages along the Hærvej, was laid to ruin after the Reformation of 1536. Stone from the building makes up part of Grathe Church, which you can see to the south. The site of the chapel was excavated by the Danish National Museum in 1891 and revealed a large stone-built building, 16 x 13 m in size. A grave – presumably that of King Svend – was found just north of the chapel. The chapel ruins also yielded up a censer in bronze, a gilded silver cross and coins found by metal detectors.